

УДК 378.014.61:796
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/44-1-39>

Олександр ГАДЮЧКО,
orcid.org/0000-0002-9015-7794

аспірант, викладач кафедри олімпійського та професійного спорту
Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
(Старобільськ, Луганська область, Україна) gadyuchkoalex@gmail.com

СУЧАСНІ СУБ'ЄКТИ, СТАНДАРТИ ТА КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКОГО ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ ІГРОВИХ ВИДІВ СПОРТУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний стан розвитку спорту, спортивної інфраструктури та підтримка державою молодих тренерів з ігрових видів спорту в Україні перебуває на слабкому рівні. Тому, на нашу думку, потрібно починати з найменшого, а саме структурних компонентів тренування спортсмен-тренер/тренер-спортсмен, задля підвищення якості управління тренувальним процесом у закладах вищої освіти спортивного профілю.

Науковий доробок роботи полягає у визначенні та характеристиці певних аспектів ефективності підготовки майбутніх тренерів ігрових видів спорту в закладах вищої освіти під час тренувального процесу у вітчизняних закладах вищої освіти. Нами було вибрано та порівняно у відсотковому співвідношенні низку основних компонентів тренувального процесу та проведено опитування серед 16 тренерів з різних видів спорту, а саме тренерів-викладачів навчально-наукового інституту фізичного виховання і спорту та тренерів обласної ДЮСШ м. Кременна Україна.

Після безпосереднього моніторингу дослідження мета – визначити та запропонувати набір суб'єктів, стандартів та критеріїв ефективності процесу управління якістю підготовки для майбутніх тренерів ігрових видів спорту та спортсменів з різних видів спорту для оцінки аспектів якості управління, ролі тренера-викладача під час тренувань у закладах вищої освіти спортивної направленості та в дитячо-юнацьких спортивних школах.

Розглянувши рекомендації щодо стратегічного розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді на період до 2025 року (2020) та провівши вагомий аналіз даних дослідження, ми визначили ключові методи з управління процесами тренування, суб'єктів управлінської діяльності майбутнього тренера з ігрових видів спорту, критерії ефективності управління тренувальною діяльністю.

Також за відповідністю вибраних стандартів можлива оцінка за критеріями ефективності управління, які мають на меті покращити рівень тренувального процесу у здобувачів вищої освіти спортивного профілю.

Ключові слова: управління, майбутні тренери з ігрових видів спорту, стандарти, критерії, підготовка, заклад вищої освіти.

Oleksandr HADIUCHKO,
orcid.org/0000-0002-9015-7794

Postgraduate Student, Lecturer at the Department of Olympic and Professional Sports
Luhansk Taras Shevchenko National University
(Starobilsk, Luhansk region, Ukraine) gadyuchkoalex@gmail.com

MODERN ENTITIES, STANDARDS AND CRITERIA FOR THE EFFICIENCY OF THE MANAGEMENT PROCESS OF TRAINING FUTURE COACHES OF GAMES OF SPORTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The current state of development in sports, and sports infrastructure created with a help of young coaches' support in playing sports in Ukraine at the weak level. Therefore, in our opinion, it is necessary to start with the smallest, namely, the structural components of training athlete-coach / coach-athlete, in order to improve the quality of management in the training process of higher education institutions of sports profile.

The scientific work consists of defining and characterizing certain aspects of the effectiveness of training future coaches of playing sports in higher education institutions during the training process in domestic higher educational institutions.

We selected and compared in percentage a great number of the main components of the training process and conducted a survey among 16 coaches in various sports, namely coaches-teachers of the educational and scientific institute of physical education, sports and coaches of the regional CYSS Kreminna Ukraine.

After direct monitoring of the study, the aim was to identify and propose a set of subjects, standards and criteria for the effectiveness of quality management training for the future game coaches and athletes in various sports to assess aspects of management quality, the role of coach during training in institutions higher education in sports, children's and youth sports schools.

Having considered the recommendations for the strategic development of physical education and sports among student youth for the period up to 2025 (2020) and conducted a meaningful analysis of research data, we identified

key methods for managing training processes, subjects of future coaching activities, performance criteria management of training practice.

Also, in accordance with the selected standards, it is possible to assess the criteria of management effectiveness, which aim to improve the level of the training process in higher education students in sports.

Key words: management, future coaches in game sports, higher education institution.

Постановка проблеми. Політика забезпечення подальшого розвитку національного спорту не може бути досить ефективною, якщо не підтримуватиметься належною системою освіти для підготовки висококваліфікованих тренерів для різних видів спорту, особливо під час пандемії COVID-19, яка поглинула всю планету. Наявні навчальні програми з фізичного виховання та спорту, як показує практичний досвід, залишають бажати кращого з точки зору управлінської підготовки майбутніх тренерів ЗВО спортивного нахилу й кафедр спортивної /педагогічної направленості. Цей факт підтверджує, серед іншого, анкетне опитування спортивних тренерів, проведене нами у 2018–2021 роках, коли дані опитування показали, що 85% респондентів підтримують ідею про те, що хороший досвід керівництва є обов'язковим для успіху тренера, тоді як 35% тренерів зізналися, що мають недостатню підготовку в теоретичних аспектах спорту.

Мета дослідження – запропонувати набір суб'єктів, стандартів та критеріїв ефективності процесу управління якістю підготовки майбутніх тренерів ігрових видів спорту та спортсменів для оцінки аспектів управління під час тренувального процесу та ролі тренера-викладача в закладах вищої освіти спортивної направленості та в ДЮСШ.

Методи та структура дослідження. Дослідження було розроблене на основі методу хронометражу робочого процесу, що включає компонент непрямого моніторингу процесу з прямим хронометруванням різних робіт, які виконуються викладачами-тренерами протягом робочого дня (Волейбол, 2009: 80). Дослідження проводилося на базі навчально-наукового інституту фізичного виховання і спорту та тренерів з різних видів спорту обласної ДЮСШ м. Кремінна Україна, у дослідженнях взяли участь 16 тренерів з різних видів спорту.

Результати дослідження та обговорення. Ми погоджуємося з думкою С. Майбороди, що управління з позицій процесуального та діяльнісного погляду є сукупністю певних дій (операцій), які виконуються людиною – суб'єктом управління – щодо об'єкта для перетворення, забезпечення руху до заданої мети. Сукупність цих дій учений називає управлінськими функціями (Майборода, 2000: 48–49).

Свою чергою О. Отравенко із позиції інноваційного підходу зазначила, що поширення інноваційних процесів в освітньому просторі закладу вищої освіти стало вагомим рушійним фактором формування нових механізмів професійної підготовки та створення внутрішньовузівської системи управління якістю освіти, яка містить розробку інноваційних методик, процесів і ресурсів, котрі представлені організаційно-розпорядчими та нормативними документами; різними процедурами для контролю якості професійної підготовки здобувачів й основних напрямів діяльності закладу вищої освіти (Отравенко, 2019: 228).

Слід підкреслити, що система навчально-тренувальних та самостійних занять із різних видів спорту сприяє всебічному розвитку особистості на основі системного, гендерного, індивідуального й диференційованого підходів до занять фізичною культурою і спортом. Тренерська діяльність майбутнього тренера ігрових видів спорту вимагає постійного професійно-педагогічного вдосконалення (Отравенко, Гадючко, 2020: 204).

У результаті щотижневого обліку робіт, виконаних викладачами-тренерами, ми отримали робочі профілі, включаючи відповідні компоновки (у %) робіт, виконаних тренерами за робочий день протягом тижня.

Рис. 1. Колова діаграма співвідношення компонентів тренування

Компоненти безпосереднього моніторингу дослідження під час тренувального процесу показали, що найбільша частка робочого часу припадає на процес контролю виконання спеціальних рухових завдань тренування (37,5%) та процес загальної розминки (28,7%). Іншими важливими

компонентами процесу були спортивна підготовка/ управління змагальним процесом (9%); оволодіння технікою та тактикою (11,2%); а також компоненти контролю та рейтингу ефективності суддівства (8,2%). Крім того, на спортивну самопідготовку та індивідуальне навчання слухачів було встановлено 5,4% загального робочого часу (що становить від 2/3 до 1 академічної години) (рис. 1).

Слід зазначити, що фактичні профілі тренерської діяльності помітно відрізняються на різних етапах довгострокового процесу тренування.

Виявлено, що тренери, які готують спортсменів-розрядників, віддають до 1/6 свого робочого часу діяльності з проектування навчально-тренувального процесу, обробці даних про результати з використанням комп'ютерних технологій, діяльності з документування та звітності. Дослідження показало, що відповідні інструменти та технології контролю процесу лише зрідка використовуються тренерами груп спортивної освіти/тренувань і ніколи не використовуються тренерами первинних тренувальних груп для оцінки ефективності навчально-тренувального процесу та контролю функціональності тіла. Крім того, багато інших тренерських робіт, зокрема суддівство, спортивна самоосвіта тренерів та індивідуальний коучинг, також виявилися маловживаними під час тренувального процесу.

Провівши змістовий аналіз даних дослідження, ми визначили *ключові методи з управління процесами* тренерів з різних видів спорту, спрямовані на виконання відповідних управлінських обов'язків у відповідних циклах управління процесами, а саме: спортивне навчання/тренування/ планування змагального процесу; тренувальне проектування макро-, мезо- та мікроциклів; планування навчального процесу; попередньо змагальний процес програмування та ін.; спортивна освіта/навчання /змагальний процес організації (тобто практичні заходи для навчання та ін.); відповідна діяльність з контролю за освітнім/оздоровчим процесом; моніторинг і рейтинг; вимірювання індивідуальних результатів/успішності; загальна навчальна робота тощо; мотивація здобувачів вищої освіти до процесу спортивної освіти/ тренування/ змагання з належним акцентом на загальних аспектах навчання; контроль виконання (і корекція) освітніх програм і планів; контроль якості виконання рухових завдань; управління навчальним навантаженням; контроль спортивної підготовленості (включаючи фізичну, технічну, тактичну, розумову, функціональну та інтелектуальну підготовку) тощо; облік процесу спортивної освіти/тренування/змагання та інших відповідних

даних і результатів процесу з відповідним компонентом обробки документів.

Дані дослідження В. Тодорової, Б. Шияна та В. Папуши дають підстави зробити висновок, що у професійній тренерській діяльності з різних видів спорту домінує (на 56,3%) складник управління (Тодорова, 2021: 20; Шиян & Папуша, 2005: 112).

Розібравши практичні аспекти тренерської діяльності, було визначено *ключові суб'єкти управлінської діяльності майбутнього тренера*: навчально-тренувальний процес з усіма його складниками, змістом, аспектами управління та контролю якості; змагальний процес, включаючи організацію спортивних змагань, суддівство та оцінку успіху; психо-фізіологічний стан, у тому числі загальний стан здоров'я, фізичний розвиток, функціональні, психічні, емоційні показники майбутніх тренерів та тенденції змін показників; показники спортивної підготовленості (включаючи фізичну, технічну, тактичну, розумову, функціональну та інтелектуальну підготовленість), участь у спортивних змаганнях різного рівня; індивідуальні спортивні досягнення здобувачів вищої освіти з відповідними показниками успішності та тенденціями змін; аксіологічні, мотиваційні аспекти особистості; управління командним духом, психо-фізичним станом на рівні групи/ команди; управління міжособистісними відносинами (тренер/вихованець, викладач/студент); ефективність процесу коучингу; індивідуальний рівень кваліфікації тренера/викладача та професійний зріст/управління кар'єрою; ресурс (матеріальний, технічний, фінансовий, нормативний, теоретичний, практичний), що забезпечує професійну тренерську діяльність (Коломінський, 1996: 55; Костюкевич, 2007: 152).

Проаналізувавши наявну спеціальну літературу з такої теми (І. Дичківська (2004); М. Еншин (2012); Н. Коломінський (1996); В. Костюкевич, (2007); В. Тодорова (2021); Б. Шиян, В. Папуша (2005)), закони, постанови та практичні й методичні рекомендації щодо управління навчально-тренувальним процесом в Україні, Закон України про «Про фізичну культуру і спорт» (із змінами) (2000), Порядок проведення атестації тренерів (2018), Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Теорія і методика обраного виду спорту» та організаційно-тренерської практики (2016)», Рекомендації щодо стратегічного розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді на період до 2025 року (2020) та отримані за допомогою відповідних анкет оцінки практичного тренерського досвіду, нами розроблено набір стандартів підготовки майбутнього

тренера у ЗВО з відповідними *критеріями ефективності управління*.

Наприклад, відповідність стандарту «Організація та забезпечення якості спортивної освіти/тренувального процесу» оцінювалось за 11 критеріями ефективності управління, включаючи:

- 1) групову укомплектованість персоналом;
- 2) річний рівень утримання команди;
- 3) критерій запобігання спортивним травмам;
- 4) виконання здобувачами контрольних/кваліфікаційних тестів відповідно до стандартів спортивної підготовки;
- 5) кількість/відсоток спортсменів ЗВО, які кваліфікувалися у спортивні групи вищого рівня;
- 6) частку вихованців, які беруть участь у спортивних змаганнях (у т.ч. внутрішньоінститутських/місцевих/регіональних/територіальних/національних/міжнародних) за навчальний рік;
- 7) позитивні тенденції спортивних досягнень здобувачів вищої освіти за навчальний рік;
- 8) показники застосування сучасних комп'ютерних технологій у процесі навчання, спортивної освіти, тренування;
- 9) відповідність спортивних споруд, тренувальних майданчиків, спортивного обладнання відповідним санітарним нормам і правилам;
- 10) відповідність кваліфікації майбутнього тренера вимогам моделі навчання/тренінгу/програми;
- 11) ступінь задоволеності здобувачів вищої освіти умовами процесу навчання, управлінням та стандартами якості освіти та тренування (Дичківська, 2004: 299; Шиян, Папуша, 2008: 50).

Крім того, відповідність стандарту «Професійне самовдосконалення тренера» оцінюватиметься за 8 критеріями ефективності управління:

- 1) процес підвищення рівня освіти, включаючи другу вищу освіту; програма підготовки магістра;

програми/курси професійної перепідготовки; курси підвищення кваліфікації тощо;

- 2) професійно-дослідницька діяльність, включаючи наукові дослідження; післядипломна освіта; стипендії;

- 3) участь у доповіді на семінарах, круглих столах, науково-практичних конференціях, симпозіумах;

- 4) дослідницькі публікації, практичні розробки, навчальні посібники;

- 5) винаходи; розробки з підвищення ефективності тощо;

- 6) участь у професійних конкурсах;

- 7) регулярна спортивна самопідготовка, участь у змаганнях на професійному рівні;

- 8) почесні звання (Дичківська, 2004: 303; Шиян, Папуша, 2008: 50).

Слід зазначити, що наведені вище переліки суб'єктів управлінського процесу, стандартів та критеріїв ефективності управління якістю підготовки майбутніх тренерів ігрових видів спорту в закладах вищої освіти є остаточними, тому в подальших публікаціях ми будемо намагатися розширити перелік цих показників для покращення управлінського процесу під час навчально-тренувального процесу зі здобувачами вищої освіти.

Висновки. У процесі розробки робочих програм освітніх компонентів підготовки майбутніх тренерів ми пропонуємо викладачам доповнити програми спеціальними освітніми модулями, розробленими для підвищення управлінської компетентності майбутніх тренерів з вибраного виду спорту, у тому числі: модуль управління діяльністю спортивних організацій; модуль «Управління спортивною освітою/тренувальним процесом»; модуль «Організація спортивних змагань та суддівства»; модуль «Спортивно-педагогічне вдосконалення з волейболу». Впровадження таких модулів ведуться в навчально-науковому інституті фізичного виховання і спорту м. Кременна Україна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волейбол. Навчальна програма для ДЮСШ, спеціалізованих ДЮСШ, СДЮСШОР, ШВСМ та спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю. / гол. ред. О. П. Моргушенко, Київ. 2009. 140 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
3. Про «Фізичну культуру і спорт» : Закон України від № 1520-IX від 02.06.2021 р. (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення: 07.10.2021).
4. Коломінський Н. Л. Психологія педагогічного менеджменту : навчальний посібник. Київ : МАУП, 1996. 176 с.
5. Костюкевич В. М. Теорія і методика тренування спортсменів високої кваліфікації : навчальний посібник. Вінниця : «Планер», 2007. 273 с.
6. Майборода С. В. Державне управління вищою освітою в Україні: структура, функції, тенденції розвитку (1917–1959) : навчальний посібник. Київ : УАДУ, 2000. 242 с.
7. Про затвердження Порядку проведення атестації тренерів (тренерів-викладачів) та спортивних суддів, фахівців з питань фізкультурно-спортивної реабілітації, які беруть участь у фізкультурно-оздоровчих, фізкультурно-реабілітаційних та спортивних заходах для інвалідів : Закон України від 05.05.2014 р. № 1407. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0554-14#Text> (дата звернення: 05.10.2021).
8. Про затвердження Змін до Порядку проведення атестації тренерів (тренерів-викладачів) : Закон України від 10.09.2018 р. № 4169. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1127-18#n2> (дата звернення: 06.10.2021).

9. Організація і планування навчально-тренувальної роботи в бігу на короткі дистанції. Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Теорія і методика обраного виду спорту» та організаційно-тренерської практики (для студентів I–V курсів денної та заочної форм навчання) / за ред. Степаненко Д. І. Дніпро : ДДІФКіС, 2016. 37 с.
10. Отравенко О. В. Інноваційні методи навчання як основа якісної професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. *Open educational e-environment of modern University, special edition*. 2019, С. 222–230. DOI: 10.28925 / 2414-0325.2019s21.
11. Отравенко О. В., Гадючко О. С. Управління якістю професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в закладах вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 29, том 3. 2020, С. 200–206. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/29.209576>.
12. Про забезпечення сталого розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні в умовах децентралізації влади : Наказ Міністерства освіти і науки України, постанови Верховної Ради України від 19 жовтня 2016 року. URL: http://sportmon.org/wp-content/uploads/2020/05/rekomendacziyi_studenty.pdf (дата звернення: 20.09.2021).
13. Тодорова В. Г. Методичні рекомендації до практичних занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни: «Основи теорії і методики спортивного тренування» : методичні рекомендації. Одеса : Університет Ушинського, 2021. 27 с.
14. Фізичне виховання: теоретична підготовка: методичні вказівки для студентів 3-го курсу / уклад.: Ю. С. Сорокін, О. М. Олійник, В. Г. Лосік. Краматорськ : ДГМА, 2008. 92 с.
15. Шиян Б. М., Папуша В. Г. Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах фізичного виховання і спорту : навчальний посібник. Харків : ОВС. 2005. 208 с.

REFERENCES

1. Voleibol. Navchalna prohrama dlia DIuSSh, spetsializovanykh DIuSSh, SDIuShOR, ShVSM ta spetsializovanykh navchalnykh zakladiv sportyvnoho profilu [Volleyball. Curriculum for CYSS, profile CYSS, SCYSSOR, SHS & specialized educational institutions of sports profile] / main editor O. P. Morhushenko, Kyiv. 2009. 140 p. [in Ukrainian].
2. Dichkivs'ka I. M. Innovatsiini pedagogichni tekhnologiyi [Innovative pedagogical technologies]: tutorial. Kyiv: Akademvidav. 2004, 352 p. [in Ukrainian].
3. Pro "Fizychnu kulturu i sport" [About "Physical culture and sports"] with changes: the Law of Ukraine No. 1520-IX from 02.06.2021. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (Last accessed: 07.10.2021).
4. Kolomins'kii N. L. Psikhologiya pedagogichnogo menedzhmentu [Psychology of pedagogical management]: tutorial. Kyiv: MAUP. 1996. 176 p [in Ukrainian].
5. Kostyukevich V. M. Teoriya i metodika trenuvannya sportsmeniv visokoyi kvalifikatsiyi [Theory and methods of training highly qualified athletes]: tutorial. Vinnitsa: "Planer". 2007. 273 p. [in Ukrainian].
6. Maiboroda S. V. (2000). Derzhavne upravlinnya vishchoyu osvitoyu v Ukrayini: struktura, funktsiyi, tendentsiyi rozvitku (1917–1959) [Public administration of higher education in Ukraine: structure, functions, development trends (1917–1959)]: tutorial. Kyiv: publishing house UADU. 242 p [in Ukrainian].
7. Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia atestatsii treneriv (treneriv-vykladachiv) ta sportyvnykh suddiv, fakhivtsiv z pytan fizkulturno-sportyvnoi reabilitatsii, yaki berut uchast u fizkulturno-ozdorovchyykh, fizkulturno-reabilitatsiinykh ta sportyvnykh zakhodakh dlia invalidiv [On approval of the Procedure for attestation of coaches (coaches-teachers) and sports judges, specialists in physical culture and sports rehabilitation, who participate in physical culture and health, physical culture and rehabilitation and sports activities for the disabled]: the Law of Ukraine No. 1407 from 05. 05. 2014. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0554-14#Text> (Last accessed: 05.10.2021) [in Ukrainian].
8. Pro zatverdzhennia Zmin do Poriadku provedennia atestatsii treneriv (treneriv-vykladachiv) [About the statement of Changes to the Order of carrying out certification of trainers (trainers-teachers)]: Law of Ukraine from 10.09.2018 No. 4169. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1127-18#n2> (Last accessed: 06.10.2021) [in Ukrainian].
9. Organizatsiya i planuvannya navchal'no-trenuval'noyi roboti v bigu na korotki distantsiyi. Metodichni rekomendatsiyi do praktichnykh zanyat' z distsiplini "Teoriya i metodika obranogo vidu sportu" ta organizatsiino-treners'koyi praktiki (dlya studentiv I–V kursiv dennoyi ta zaochnoyi form navchannya) [Organization and planning of training work in running short distances. Methodical recommendations for practical classes in the discipline "Theory and methods of the chosen sport" and organizational and coaching practice (for students of I–V courses of full-time and part-time education)]. / edited by Stepanenko D. I., Dnipro: DDIFKіS, 2016. 37 p. [in Ukrainian].
10. Otavenko O. V. Innovatsiini metodi navchannya yak osnova yakisnoyi profesiinoyi pidgotovki maibutn'ogo vchitelya fizichnoyi kul'turi [Innovative teaching methods as a basis for quality professional training of future physical education teachers]. *Open educational e-environment of modern University, special edition*. 2019. P. 222–230. DOI: 10.28925 / 2414-0325. 2019s21 [in Ukrainian].
11. Otavenko O. V., Hadiuchko O. S. Upravlinnya yakisty profesiiinoyi pidgotovki maibutnykh fakhivtsiv fizichnoyi kul'turi i sportu v zakladakh vishchoyi osviti. Aktual'ni pitannya gumanitarnikh nauk [Quality management of professional training of future specialists in physical culture and sports in higher education institutions. Current issues of the humanities]. output 29, part 3. 2020. P. 200–206. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/29.209576> [in Ukrainian].
12. Pro zabezpechennia staloho rozvytku sfery fizychnoi kultury i sportu v Ukraini v umovakh detsentralizatsii vlady [On ensuring sustainable development of physical culture and sports in Ukraine in the context of decentralization of power]: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine, resolutions of the Verkhovna Rada of Ukraine from 19.10.2016. Retrieved from: http://sportmon.org/wp-content/uploads/2020/05/rekomendacziyi_studenty.pdf (Last accessed: 09.20.2021) [in Ukrainian].

13. Todorova V. G. Metodichni rekomendatsiyi do praktichnikh zanyat' ta organizatsiyi samostiinoyi roboti z navchal'noyi distsiplini "Osnovi teorii i metodiki sportivnogo trenuvannya" [Methodical recommendations for practical classes and organization of independent work on the discipline "Fundamentals of the theory and methods of sports training"]: methodical recommendations. Odessa: University Ushins'kogo. 2021. 27 p. [in Ukrainian].

14. Fizichne vikhovannya: teoretichna pidgotovka: metodichni vkazivki dlya studentiv 3-go kursu [Physical education: theoretical training: guidelines for 3rd year students] / Yu. S. Sorokin, O. M. Oliinik, V. G. Losik. Kramators'k: DGMA, 2008. 92 p. [in Ukrainian].

15. Shiyan B. M., Papusha V. G. Metodika vikladannya sportivno-pedagogichnikh distsiplin u vishchikh navchal'nikh zakladakh fizichnogo vikhovannya i sportu [Methods of teaching sports and pedagogical disciplines in higher educational institutions of physical education and sports]: tutorial. Kharkiv: OVS. 2005. 208 p. [in Ukrainian].